

Sag C-590/23

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

25. september 2023

Forelæggende ret:

Bundesgerichtshof (Tyskland)

Afgørelse af:

14. september 2023

Sagsøgere og revisionsappellanter:

CG

YN

Sagsøgte og revisionsindstævnte:

Pelham GmbH

SD

UP

Hovedsagens genstand

Krænkelse af ophavsrettigheder og beslægtede rettigheder ved overtagelse af udsnit af fremmede fonogrammer i form af »sampling«.

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Præjudiciel anmodning i henhold til artikel 267 TEUF vedrørende fortolkningen af artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29/EF om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet

Præjudicielle spørgsmål

1. Er begrænsningsbestemmelsen for anvendelse med henblik på pastiche som omhandlet i artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29/EF en opsamlingsbestemmelse i hvert fald for en kunstnerisk konfrontation med et allerede eksisterende værk eller et andet referenceobjekt, herunder sampling? Gælder der begrænsende kriterier for begrebet pastiche, såsom krav om humor, stilefterligning eller hyldest?

2. Er det en forudsætning for anvendelse »med henblik på« en pastiche som omhandlet i artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29/EF, at det konstateres, at brugeren har til hensigt at benytte et ophavsretligt beskyttet værk med henblik på en pastiche, eller er det tilstrækkeligt, at karakteren af pastiche kan genkendes af den, der kender det ophavsretligt beskyttede værk, som der refereres til, og som har den nødvendige intellektuelle forståelse til at opfatte pastichen?

Anførte EU-retlige forskrifter

Artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29

Anførte nationalretlige forskrifter

§ 51a i Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (lov om ophavsret og beslægtede rettigheder)

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

- 1 Musikgruppen »Kraftwerk«, som sagsøger nr. 1 og retsforgængereren til sagsøger nr. 2 var medlemmer af, udsendte i 1977 et fonogram, som indeholder musikstykket »Metall auf Metall«. Sagsøgte nr. 2 og 3 er komponisterne til nummeret »Nur mir«, som sagsøgte nr. 1 indspillede på fonogrammer, der blev udsendt i 1997.
- 2 Sagsøgerne hævder, at de sagsøgte elektronisk har kopieret (»samplet«) ca. to sekunder af en rytmesekvens fra titlen »Metall auf Metall« og lagt den under titlen »Nur mir« i en fortløbende gentagelse, selv om det havde været muligt for dem selv at indspille den overtagne rytmesekvens. Derved krænkede de deres rettigheder som fremstillere af fonogrammer. Sagsøgerne har anlagt sag mod de sagsøgte med påstand om bl.a. nedlæggelse af forbud, udlevering af oplysninger og udlevering af fonogrammerne med henblik på destruktion.
- 3 Landgericht (regional ret i første instans) gav sagsøgerne medhold. De sagsøgte appel til prøvelse af denne afgørelse blev forkastet. De sagsøgte iværksatte revisionsappel, hvorefter sagen blev hjemvist til appeldomstolen til fornyet prøvelse. Efter at den anden appel på ny blev forkastet, og revisionsappellen til prøvelse af denne afgørelse blev forkastet, ophævede Bundesverfassungsgericht

(forbundsdomstol i forfatningsretlige sager) revisionsappeldommene og den anden appeldom og hjemviste sagen til den forelæggende ret. I den tredje revisionsappelsag forelagde denne præjudicielle spørgsmål for Domstolen, som denne besvarede (dom af 29.7.2019, C-476/17). Med den tredje revisionsappeldom ophævede den forelæggende ret efter revisionsappel iværksat af de sagsøgte appeldomstolens afgørelse og hjemviste sagen til appeldomstolen til fornyet behandling og afgørelse.

- 4 Appeldomstolen ændrede Landgerichts (regional ret i første instans) dom således, at de sagsøgte blev dømt til at udlevere oplysninger om antallet af fremstillede og/eller udleverede fonogrammer med lydoptagelser af titlen »Nur mir« i perioden fra den 22. december 2002 til den 7. juni 2021 samt at udlevere eksemplarer af disse fonogrammer med henblik på destruktion, og fastsatte deres erstatningspligt i denne forbindelse; i øvrigt blev søgsmålet forkastet. Sagsøgerne har med deres revisionsappel til den forelæggende ret atter nedlagt deres påstande for perioden efter den 7. juni 2021. De sagsøgte har nedlagt påstand om afvisning af revisionsappellen.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 5 Udfaldet af revisionsappellen afhænger af, hvorledes artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29/EF skal fortolkes.
- 6 Appeldomstolen afviste, at der foreligger en rettighedskrænkelser for perioden efter ikrafttrædelsen af § 51a i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder den 7. juni 2021. Den lagde til grund, at påstanden om nedlæggelse af forbud ikke er begrundet, og at påstandene om oplysning, udlevering med henblik på destruktion og fastsættelse af erstatning ikke (længere) foreligger fra den 7. juni 2021, idet overtagelsen af rytmesekvensen fra titlen »Metall auf Metall« i form af sampling udgør en pastiche som omhandlet i § 51a, første punktum, i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder i den affattelse, der er gældende fra denne dato.
- 7 Revisionsappellen skal tages til følge, hvis appeldomstolen med urette lagde til grund, at overtagelsen af rytmesekvensen fra titlen »Metall auf Metall« i form af sampling udgør en anvendelse med henblik på pastiche, som er lovlig i henhold til § 51a, første punktum, i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder i den affattelse, der er gældende fra den 7. juni 2021, således at der ikke foreligger en krænkelse af de beslægtede rettigheder som fremstillere af fonogrammer eller udøvende kunstnere, som sagsøgerne gør gældende, eller af sagsøger nr. 1's ophavsret.
- 8 Appeldomstolen fastslog efter den forelæggende rets opfattelse uden retsfejl, at der foreligger et indgreb i sagsøgernes rettigheder som fremstillere af fonogrammer og udøvende kunstnere, og at den overtagne rytmesekvens udgør et musikværk, som er beskyttet af ophavsretten.

- 9 I henhold til § 51a, første punktum, i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder er reproduktion, spredning og overføring til almenheden af et offentliggjort værk med henblik på karikatur, parodi eller pastiche lovlig. Denne bestemmelse finder tilsvarende anvendelse på udøvende kunstneres og fremstillere af fonogrammers beslægtede rettigheder.
- 10 § 51a i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder tjener til gennemførelse af artikel 5, stk. 3, litra k), og artikel 4 i direktiv 2001/29 og skal derfor fortolkes i overensstemmelse med direktivet.
- 11 Da den omhandlede overtagelse af rytmesekvensen ikke opfylder betingelserne for en karikatur af eller parodi på musikstykket »Metall auf Metall«, er det i den foreliggende sag afgørende, om den omhandlede overtagelse skete med henblik på en pastiche som omhandlet i § 51a i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder sammenholdt med artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29.
- 12 Det første spørgsmål: Der er behov for en præcisering af, om begrænsningsbestemmelsen om anvendelse med henblik på pastiche som omhandlet i artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29 er en opsamlingsbestemmelse i hvert fald for en kunstnerisk konfrontation med et allerede eksisterende værk eller et andet referenceobjekt, herunder sampling, og om der gælder begrænsende kriterier for begrebet pastiche såsom krav om humor, stilefterligning eller hyldest.
- 13 Appeldomstolen udtalte sig ikke om betydningen af begrebet »pastiche« i henhold til almindelig sprogbrug i EU's medlemsstater. Betydningen af begrebet »pastiche« i almindelig sprogbrug i mange medlemsstater går formentlig fra stilimitation til rekombinerede arrangementer eller nykompositioner på grundlag af allerede eksisterende materiale af fremmed herkomst. I denne forbindelse har alle betydningerne, så forskellige de end er i deres enkeltheder, vel karakteren af reference til noget allerede eksisterende til fælles.
- 14 Den omstændighed, at pastichen er reguleret i en begrænsningsbestemmelse sammen med parodi og karikatur, kan tale for, at pastiche, parodi og karikatur har væsentlige træk til fælles. Ifølge Domstolens praksis (dom af 3.9.2014, Deckmyn und Vrijheidsfonds, C-201/13, præmis 20) skal en parodi som væsentligste kendetegn dels vække forestilling om et eksisterende værk, samtidig med at den skal udvise synlige forskelle i forhold til dette, dels skal være et udtryk for humor eller en latterliggørelse. Derimod er det ikke en betingelse for en parodi, at parodien har en egen, oprindelig karakter.
- 15 På dette grundlag er det vel i hvert fald et væsentligt kriterium også for pastichen, at den minder om et eksisterende værk, men samtidig opviser synlige forskelle i forhold til dette. Derimod forekommer det tvivlsomt, om det derudover er et væsentligt træk ved pastichen, at den ligesom parodien og karikaturen skal udgøre et udtryk for humor eller latterliggørelse, eller om efterligning af et ophavsretligt beskyttet værk eller reference i form af en hyldest er et væsentligt træk. Artikel 5,

stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29 skal ganske vist fortolkes strengt, da bestemmelsen udgør en undtagelse fra de rettigheder, der er fastsat i direktivets artikel 2 og 3, men fortolkningen skal give mulighed for at bevare den således skitserede undtagelses virkning i praksis og dens målsætning.

- 16 Målet med undtagelsen for »pasticher« kan gøre det nærliggende at se denne begrænsningsbestemmelse som en opsamlingsbestemmelse i hvert fald for en kunstnerisk konfrontation med et allerede eksisterende værk eller et andet referenceobjekt, herunder sampling, som ikke kræver yderligere begrænsende kriterier. Domstolen henviser i denne forbindelse til de mål, der generelt forfølges med direktiv 2001/29, herunder harmonisering, der medvirker til gennemførelsen af de fire friheder på det indre marked, samt bevarelse af en rimelig balance mellem bl.a. på den ene side ophavsmændenes rettigheder og interesser og på den anden side rettighederne og interesserne hos brugerne af beskyttede frembringelser (jf. C-201/13, præmis 25 og 26).
- 17 Ifølge dette kan undtagelsen for »pastiche« muligvis finde anvendelse, hvis der sker en kunstnerisk konfrontation med det benyttede værk. Pastichebegrænsningen kan opfattes som en generel grænse for den kunstneriske frihed.
- 18 Ophavsmændenes, fonogramfremstillernes og de udøvende kunstneres rettigheder i henhold til artikel 2 og 3 i direktiv 2001/29 er omfattet af beskyttelsen af intellektuel ejendomsret i henhold til artikel 17, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. På den anden side kan en benyttelse af værker eller andre beskyttede frembringelser med henblik på karikaturer, parodier eller pasticher være omfattet af beskyttelsen af ytringsfriheden eller den kunstneriske frihed. Således er den i den foreliggende sag omhandlede sampling-teknik – som består i, at en bruger udtager en prøve af et fonogram og anvender den med henblik på frembringelse af et nyt værk – en kunstnerisk udtryksform, der henhører under friheden for kunst, som er beskyttet ved chartrets artikel 13.
- 19 Ved indførelsen af den nye begrænsning i § 51a i lov om ophavsret og beslægtede rettigheder foresvævede der den tyske lovgiver en bred forståelse af begrebet pastiche, som med forbehold af den rimelige balance mellem ophavsmænds og brugeres rettigheder og interesser navnlig bør omfatte metoder som bl.a. sampling, da citerende, imiterende og tilsvarende kulturelle teknikker er et markant element i intertekstualitet og den moderne kulturelle skabelse og kommunikation på det »sociale net«.
- 20 Det andet spørgsmål: Der er endvidere behov for en præcisering af, hvornår en anvendelse som omhandlet i artikel 5, stk. 3, litra k), i direktiv 2001/29 sker »med henblik på« en pastiche. Efter den forelæggende rets opfattelse bør det i denne forbindelse være tilstrækkeligt at konstatere, at anvendelsen kan genkendes som pastiche for den, der er bekendt med det ophavsretligt beskyttede værk, som der refereres til, og som har den nødvendigt intellektuelle forståelse for at opfatte pastichen.

- 21 De præjudicielle spørgsmål er væsentlige for afgørelsen. Det første spørgsmål er relevant for afgørelsen med hensyn til appeldomstolens konstateringer, hvorefter musikstykket »Nur mir« ganske vist minder om den overtagne rytmesekvens fra »Metall auf Metall«, men samtidig opviser synlige forskelle i forhold til dette stykke og i denne forbindelse hverken efterligner stilen i den overtagne rytmesekvens fra »Metall auf Metall« eller udgør et udtryk for humor eller latterliggørelse. Det andet spørgsmål er relevant for afgørelsen for så vidt, som appeldomstolen ikke udtalte sig om sagsøgtes hensigt, idet den var af den opfattelse, at det ikke var nødvendigt at fastslå den bearbejdendes intention om efterligning eller hyldest.
- 22 Artikel 5, stk. 5, i direktiv 2001/29 tager højde for målet om en rimelig balance mellem rettigheder og interesser. Ifølge dette stykke må undtagelser og indskrænkninger efter direktivets artikel 5 kun anvendes i visse specielle tilfælde, der ikke strider mod den normale udnyttelse af værket eller andre frembringelser og ikke indebærer urimelig skade for rettighedshaverens legitime interesser (»tretrinstest«). Disse betingelser er ifølge appeldomstolens konstateringer opfyldt i det foreliggende tilfælde.